

РОЗДІЛ ІХ. АДВОКАТУРА, ПРОКУРАТУРА, НОТАРІАТ

УДК 342.1

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.06.71>

ДО ПИТАННЯ ПРО ПРОФЕСІЙНУ ЕТИКУ АДВОКАТІВ: АМЕРИКАНСЬКА МОДЕЛЬ

Берч В.В.,

*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри конституційного права
та порівняльного правознавства
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

Берч В.В. До питання про професійну етику адвокатів: американська модель.

Адвокат – це фахівець, який не тільки має вищу юридичну освіту, а юрист, який покликаний виконувати завдання із провадження правової допомоги суспільству в усіх сферах його життєдіяльності. Сутність, зміст і спрямованість діяльності адвоката визначаються його головною метою – захистом прав, свобод і законних інтересів особи, суспільства та його інститутів (у тому числі держави) за допомогою інструментів провадження ефективної, компетентної та якісної правової допомоги.

Етика та професійна відповідальність є ключовими основами професії адвоката. Бути адвокатом означає дотримуватися вищих стандартів. Представники громадськості повинні вірити, що юристи вирішуватимуть свою справу з найвищим рівнем кваліфікації та з найвищим рівнем уваги до етичних принципів. Юридична етика являє собою комплекс правил професійної поведінки практикуючих адвокатів. Дані правила зосереджують в собі регулювання поведінки адвокатів щодо всіх аспектів юридичної практики, включаючи відносини з клієнтами, судом та третіми особами. Цілі та законна мета даних правил полягають у забезпеченні чесності адвокатської професії та визначенні обов'язків адвоката як представника клієнта, як посадової особи правової системи та як громадянина, що несе особливу відповідальність за якість правосуддя.

Стандарти та вимоги юридичної етики впливають із поєднання законодавчих положень і норм, які широко поширені в юридичній професії. Відтак, серед джерел юридичної етики виокремлюють Типові правила професійної поведінки Американської асоціації юристів, директиви судів штатів, інструкції асоціацій адвокатів штату та думки експертів з етики.

Незважаючи на те, що серед держав існує широка одноманітність щодо юридичної ети-

ки, особливості правил професійної поведінки визначаються кожною юрисдикцією окремо.

Дослідження питання врегулювання етичної поведінки адвокатів у розрізі американського законодавства є ціннісним та актуальним для правової науки конституційного права України та проведення подальших порівняльно-правових характеристик із провадження діяльності висококомпетентними, професійними та справедливими адвокатами.

Ключові слова: адвокат, адвокатура, стандарт, правило, етика, поведінка, правова держава, громадянське суспільство.

Berch V. On the question of professional ethics of lawyers: the american model.

A lawyer is a specialist who not only has a higher legal education, but also a lawyer who is called to perform the tasks of providing legal assistance to society in all areas of its life. The essence, content and direction of the lawyer's activity are determined by his main goal - the protection of the rights, freedoms and legitimate interests of the person, society and its institutions (including the state) with the help of tools for effective, competent and high-quality legal assistance.

Ethics and professional responsibility are key foundations of the legal profession. Being a lawyer means holding yourself to higher standards. Members of the public must trust that lawyers will handle their case with the highest level of skill and with the highest level of attention to ethical principles. Legal ethics is a set of rules of professional behavior of practicing lawyers. These rules focus on regulating the behavior of lawyers in all aspects of legal practice, including relations with clients, the court and third parties. The aims and legitimate purpose of these rules are to ensure the integrity of the legal profession and to define the duties of the lawyer as a representative of the client, as an official of the legal system and as a citizen who has a special responsibility for the quality of justice.

The standards and requirements of legal ethics derive from a combination of statutory provisions and norms that are widespread in the legal profession. Thus, the American Bar Association's Model Rules of Professional Conduct, state court directives, state bar association instructions, and ethics experts' opinions are among the sources of legal ethics.

Despite the fact that there is broad uniformity among states regarding legal ethics, the specifics of the rules of professional conduct are determined by each jurisdiction separately.

The study of the regulation of the ethical behavior of lawyers in the context of American legislation is valuable and relevant for the legal science of the constitutional law of Ukraine and the conduct of further comparative legal characteristics of the activities of highly competent, professional and fair lawyers.

Key words: advocate, advocacy, standard, rule, ethics, behavior, rule of law, civil society.

Постановка проблеми. Правила професійної етики слугують певним дороговказом для адвокатів у всіх аспектах представництва інтересів клієнтів. Вони є невід'ємною частиною кожного спектру права та його практики – незалежно від того, чи працює адвокат над справою, пов'язаною з антимонопольним законодавством, шлюбним правом чи екологічним правом. Адвокати несуть сувору етичну відповідальність за належний захист інтересів своїх клієнтів. Завзяте представництво не означає, що адвокат повинен прагнути «виграти» справу будь-якою ціною, якщо це може спричинити непотрібне заподіяння шкоди третім сторонам і опонентам у процесі. Це означає робити все можливе, щоб допомогти клієнту досягти цілей, поставлених на початку представництва. Відтак, при розробці стратегії необхідно знайти баланс між тим, що можна досягти в рамках закону, і тим, що є розумним у світлі впливу на залучені сторони. Тим не менш, на адвоката покладається загальний обов'язок прагнути захищати інтереси клієнта, наскільки це можливо за законом.

Стан опрацювання проблематики. У роботах більшості науковців, проблематика адвокатури розглядається в загальному, як цілісний інститут. Серед зарубіжних науковців, які займалися даною проблематикою можемо виділити: М. Сако, Д. Саскінда, П. Ховарда та ін. Концепт вітчизняної науки конституційного права із опрацювання проблематики, присвяченої питанням організації адвокатури складають: О.Н. Бондар, Т.Б. Вільчик, Л.В. Тацій, С.М. Логінова, В.О. Святоцька, П.В. Хотенцев та ін. Однак, питанням дослідження зарубіжного (американського) досвіду врегулювання

професійної етики адвокатів практично ніхто не займався, відтак дана проблематика може мати корисне значення та служити підґрунтям для подальших досліджень регулювання професійної етики та відповідальності адвокатів у порівняльно-правовому розрізі.

Метою статті є з'ясування правової природи професійної адвокатської етики згідно американської моделі.

Виклад основного матеріалу. Етика — це принципи та цінності, які разом із правилами поведінки та законами регулюють певний вид професійної діяльності, зокрема, юридичної. Вони служать важливим посібником для забезпечення правильної та належної поведінки в щоденній практиці права. Серед сфер, на які поширюються етичні стандарти, входять, зокрема:

- незалежність, чесність і порядність при провадженні адвокатської діяльності;
- відносини адвоката з клієнтами, зокрема, обов'язки адвоката перед своїми клієнтами. Сюди входять такі питання, як турбота про клієнта, конфлікт інтересів, конфіденційність, клієнтські рахунки та гонорари;
- адвокат як правник, сюди в першу чергу включаються обов'язки адвоката перед судом;
- компетентність, яка включає академічну кваліфікацію та підготовку, а також відповідність іншим вимогам до практики, серед яких, зокрема, наявність дійсного сертифіката або ліцензії на практику;
- обов'язки адвоката перед особами, які не є клієнтами;
- обов'язки адвоката перед іншими адвокатами;
- належна та справедлива реклама юридичних послуг;
- права людини та доступ до правосуддя [1].

Так, п. 26 Основних принципів ООН щодо ролі юристів, зокрема, містить положення, що «Кодекси професійної поведінки юристів повинні встановлюватися юридичною професією через відповідні органи або законодавством відповідно до національного правопорядку і звичаїв, а також визнаних міжнародних стандартів та норм» [2].

Відтак, етичні стандарти повинні бути розроблені юристами, щоб продукувати незалежність юридичної професії. Зазвичай стандарти випливають із національного законодавства, але також можуть узгоджуватися з міжнародними та регіональними стандартами. Так, у Преамбулі до Основних принципів ООН щодо ролі юристів зазначається, що «...незалежна адвокатська професія є невід'ємною частиною дотримання верховенства права. Оскільки адекватний захист прав людини та основних свобод, на які

мають право всі люди, будь то економічні, соціальні та культурні, громадянські та політичні, вимагає, щоб усі люди мали ефективний доступ до юридичних послуг, які надаються незалежною юридичною професією» [2].

Якщо юристи не дотримуються та не пропагують принципів доступності, чесності та справедливості, сам закон псує репутацію, а суспільна довіра до закону буде підірвана, тим самим перешкоджаючи доступу до правосуддя. Таким чином, юридична професія несе величезну відповідальність у суспільстві як захисник верховенства права та прав осіб від зловживань владою.

Якщо етичні стандарти існують і чітко визначають обов'язки адвокатського корпусу, їх можна притягнути до відповідальності, якщо вони не дотримуються цих стандартів. Щоб досягти підзвітності, також важливо забезпечити, щоб правила етики, після того як вони були розроблені, були оприлюднені серед юристів і громадськості. Щоб забезпечити дотримання етики, юридична професія також повинна запровадити ефективні дисциплінарні процедури.

Нижче наведемо не вичерпний перелік етичних стандартів, які закріплюються положеннями низки нормативних актів американського законодавства. Скоріше, це окреслення деяких ключових сфер, про які адвокати повинні пам'ятати в межах своєї практичної діяльності і які мають бути розглянуті в будь-якому кодексі професійної етики чи кодексі правил поведінки, зокрема:

1) *Незалежність, чесність і порядність.* Незалежність є ключем до надання неупереджених порад і представництва клієнтів. Адвокати також зобов'язані підтримувати найвищий рівень чесності, порядності та справедливості по відношенню до клієнта, суду, інших юристів та представників громадськості. Це включає в себе швидке виконання будь-яких зобов'язань, взятих під час провадження правової діяльності;

2) *Відносини адвокат-клієнт,* відносини адвоката та клієнта мають кілька аспектів, зокрема останні охоплюють такі сфери, як: *компетентність і професіоналізм, турбота про клієнта, конфіденційність, уникнення конфлікту інтересів, клієнтські рахунки, гонорар адвоката.*

- Так, компетентне представництво вимагає юридичних знань, навичок, ретельності та підготовки, які об'єктивно необхідні для представництва інтересів клієнта. Адвокати також повинні діяти ретельно та оперативно. Адвокат не повинен братися за роботу, яку він не може виконати кваліфіковано та вчасно;

- Відносини між адвокатом і клієнтом є договірними. Адвокати мають юридичні зо-

бов'язання щодо своїх клієнтів, однак існують також важливі етичні принципи, які регулюють те, як останні повинні поводитися зі своїми клієнтами, зокрема: чесне ставлення до клієнта, з метою захисту інтересів такого, наявність достатніх ресурсів та реальна здатність діяти від імені клієнта, а також компетентне та вчасне консультування та представлення інтересів клієнта тощо.

- Загальноприйнятим принципом етики юридичної професії є збереження професійної таємниці. Адвокати зобов'язані зберігати конфіденційність справи свого клієнта, а обставини, за яких вони можуть розкрити інформацію про особу, суворо обмежені.

- З метою провадження правової діяльності в найкращих інтересах клієнта, адвокати повинні уникати конфлікту інтересів.

- Асоціації адвокатів із розробленими кодексами та правилами, що стосуються професійної поведінки, часто включають дуже детальні положення щодо рахунків адвоката чи юридичної фірми. Найголовніше, гроші, отримані від клієнта або клієнтів, повинні зберігатися окремо від офісних грошей. Адвокат або юридична фірма можуть відкрити спеціальний рахунок клієнта, який стосується конкретного клієнта, або загальний рахунок клієнта, що містить гроші, що належать кільком клієнтам.

- Принцип справедливості повинен регулювати гонорари, які адвокат стягує зі свого клієнта. Адвокат повинен повідомити клієнта про гонорар. Комісії повинні бути чітко пояснені, а також, випадки та причини їх зміни.

3) *Адвокати є службовцями суду і, отже,* повинні нести обов'язки перед судом (не вводити суд в оману, розголошення всіх відомих обставин справи, представлення тільки правдивих свідчень і т.д.)

4) Елементом захисту інтересів клієнта є робота з *дотримання основних прав осіб адвокатами.* Правила етики також ґрунтуються на стандартах прав людини, наприклад, право на розгляд обставин справи без невиправданої затримки, право на забезпечення конфіденційності обставин справи і т.д.[3].

5) *Реклама та справедливий підхід до бізнесу* (реклама не повинна псувати репутацію професії або негативно відбиватися на інших юристах, а також не повинна вводити в оману чи бути неправдивою тощо).

Висновки. Отже, професійна етика є ключем до забезпечення незалежної, компетентної та ефективної професії адвоката. Там, де існують вичерпні правила етики або професійної поведінки, повинно гарантуватись, що адвокати зобов'язані дотримуватися процедур обслуговування клієнтів, діяти в найкращих інтересах клієнта та виконувати свої професійні

обов'язки. Етика може ще більше прищепити принципи справедливості, чесності та порядності в поведінці адвокатства та зміцнити довіру суспільства до відправлення правосуддя.

Однак, вирішальним у втіленні етичних стандартів у життя є здатність забезпечити їх дотримання. А відтак, надзвичайно важливо, щоб асоціації адвокатів розробили спеціальні дисциплінарні процедури. Не менш важливим є забезпечення того, щоб адвокати мали процедури розгляду скарг і щоб їхні клієнти були поінформовані про них. Важлива роль адвокатів як головних охоронців закону означає, що їх професія несе величезну відповідальність за забезпечення розробки правил етики, навчання юристів і громадськості етичним питанням і ефективності етики за допомогою дисциплінарних механізмів. Без етики підривається довіра до адвокатури і, як наслідок, сама система правосуддя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. IBA International Principles on Conduct for the Legal Profession. URL: https://www.icj.org/wp-content/uploads/2014/10/IBA_International_Principles_on_Conduct_for_the_legal_prof.pdf (дата звернення: 01.12.2022 р.).
2. Basic Principles on the Role of Lawyers, Eighth United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders, Havana, 27 August to 7 September 1990. URL: <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/RoleOfLawyers.aspx> (дата звернення: 01.12.2022 р.).
3. American Bar Association's Model Rules of Professional Conduct. URL: https://www.americanbar.org/groups/professional_responsibility/publications/model_rules_of_professional_conduct/ (дата звернення: 01.12.2022 р.).